İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı Baş Konsulluğu

İranda

Novruz Bayramı adət-ənənələri

İranda Novruz Bayramı adət-ənənələri

İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı Baş Konsulluğu

بسم الله الرحمن الرحیم

Allahın adı ilə

Ön söz

Yazın gəlişi, əcdadların ortaq mirası olan təntənəli bahar bayramı olan Novruzun yetişməsi münasibətilə hamını təbrik edirəm. Çəkilən zəhmətlərin və təlaşların nəticəsi olaraq bu qədim bayram barəsində olan kitabın hazırlanmasının ardınca onu sizə təqdim etdiyimiz üçün çox xoşbəxtəm. İran təqviminə görə 1402-cü ildə İranda ilin dəyişilməsi ilə bərabər, həm də yeni əsrə də qədəm qoyulur. Novruzun gəlişi təbiətin çiçəklənməsi ilə yanaşı, qəlblərimizin, ruhumuzun və həyatımızın də təmizlənməsi üçün fürsət yaradır. Bu bayramda bütün inciklikləri bir kənara qoyaraq, adət-ənənəyə görə ailənin böyüklərini ziyarət edib, qəlbizimdəki məhəbbət və dostluq səhifəsini yenidən açaq.

Yeni ilin sizə xeyir-bərəkək, sağlamlıq və xoşbəxtliklə dolu bir il olmasını arzu edirəm. Novruz adət-ənənələri haqqında bu kitabı sizə təqdim edir və sizing üçün hər şeyin ən yaxşısını diləyirik!

Seyid Əhməd Hüseyni - İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı Baş Konsulu

Kitabın adı: İrandə Novruz Bayramı adət-ənənələri

Tərtibatçı: Əbülfəzl Rəbii

Çap: 2023

E_BOOK

Dizayner: Əbülfəzl Rəbii

Mündəricat

Novruz bayramı ____ 7

Novruzun mənşəyi ____ 14

Həftsin süfrəsi ____ 18

Çərşənbə bayramı ____ 29

Novruz və İran xalqları ____ 35

Lorestanda Novruz ____ 36

İlin son cümə günü ____ 38

Bayram görüşü ____ 39

Xürrəmabadda Sizdəh be dər (13 – cü gün) ____ 40

İranın Şərqi və Qərbi Azərbaycan vilayətlərində Novruz ____ 41

Xorasanda Novruz ____ 54

Mazandaranda Novruz xanlıq ____ 57

Dünyada Novruz ____ 60

Dünyada sülhün simvolu olan Novruz ____ 61

Novruzun tarixi ____ 61

Azərbaycanda Novruz şənliyi ______ 63

Tacikistanda Novruz bayramı ______ 68

Novruzu qarşılamaq üçün çiçək mərasimi ______ 69

Tacikistanda “Çəharşənbə suri” (Ataş Pərək) ______ 69

Qazaxıstanda Novruz ______ 71

Türkmənistanda Novruz ______ 72

Qırğızıstanda Novruz ______ 74

Özbəkistanda Novruz ______ 75

Əfqanıstanda Novruz ______ 77

Pakistanda Novruz ______ 79

Türkiyədə Novruz ______ 80

İraqda Novruz ______ 81

Misirdə Novruz ______ 82

بهاری داری از وی بر خور امروز

که هر فصلی نخواهد بود نوروز

گلی کو را نبوید آدمی زاد

چو هنگام خزان آید برد باد

نظامی گنجوی

Müqəddimə

Təbiətin xoş tərənnümü olan bahar bayramı qəlblərə sevinc bəxş edir. Ruhu təravətləndirir. Dodaqlarda xoş təbəssüm yaradır. Baharın əvvəlində çiçəklər açanda, bitkilər cücərəndə, ağaclar tumurcuqlayanda, dəyərli insan varlığı da dəyişməli və yenidən doğularaq, mavi səmanın genişliyi qədər baharın sevinc və şadlığıyla dolmalıdır. Yeni ilin əvvəlində İran xalqı bahar və yeni il bayramını qarşılamaq üçün evlərini təmizləyir, köhnə əşyalarını dəyişdirir, yeni paltarlar geyinir və ilin dəyişməsi ilə eyni zamanda ruhlarını və qəlblərini cilalayırlar. “Həft sin” süfrəsinə müqəddəs Quranın qoyulması ilə bərabər, ruhun və qəlbin təravətlənməsi, insanların həyatının öz istədikləri kimi dəyişilməsi üçün dualar oxunur. Həqiqətən də, insan yenilənməyi, çiçəklənməyi və xoşbəxtlik bəxş edərək, özünü həyatda mənalı etməyi, həmçinin dəyişikliklər şəraitində yaşamağı bahardan öyrənməlidir.

Sonda fürsətdən istifadə edərək, BMT tərəfindən “Sülh mədəniyyəti” olaraq qəbul edilən, region xalqlarının sülh və dostluq rəmzi hesab olunan Novruz bayramı və 1402 - cü ilin başlanması münasibəti ilə sizi və ailənizi səmimi qəlbdən təbrik edir və hər gününüz “Novruz” olmasını diləyir!

Əbülfəzl Rəbii – İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı

Baş Konsulluğunun mədəniyyət attaşesi

Allahın adı ilə

Novruz bayramı

Novruz İranın ən qədim bayramlarından biridir. Novruzun mənşəyi düzgün və birmənalı şəkildə göstərilə bilməz. Digər mədəniyyətlərdə və ölkələrdə Novruza bənzəyən ayin və mərasimlərə rast gəlmək olur. Məsələn, qədim babil və assuriyalılar arasında ilin əvvəlinin qeyd olunması Novruz bayramı ilə əlaqələndirilə bilər. Ancaq bunda heç şübhə yoxdur ki, Novruz qədim zamanlardan etibarən İranda qeyd olunmuşdur. Hətta, Əhəməni

şahzadələrinin ecazkar və əsrarəngiz Persepolis şəhərini Novruzu qeyd etmək üçün ucaltdıqları barədə, fikir də mövcuddur. Digər tərəfdən isə, bu gün bildiyimiz və Novruzun bayramı ayinləri kimi dəyərləndirdiyimiz şeylər müxtəlif inanc sistemlərinin qarışığıdır. Bu bayramların bir qismi mifik xarakter daşımaqda idilər. Dünya mifologiyası ilə bağlı olan bu ayinlərin bəziləri adət və inanc, digər hissələri isə kainat və təqvim ilə də əlaqəlidir. Bu inancların hər biri isə Novruzun qeyd olunması ayinlərində dərin izlər buraxıblar. Məsələn, nümunə olaraq qeyd etmək olar ki, qədim İranda "Qahanbar" adlanan altı böyük mərasim şənliyi təşkil olunmaqda idi. Kainatda baş verən dəyişikliklər və bu dəyişikliklərdən əmələ gələn hadisələr

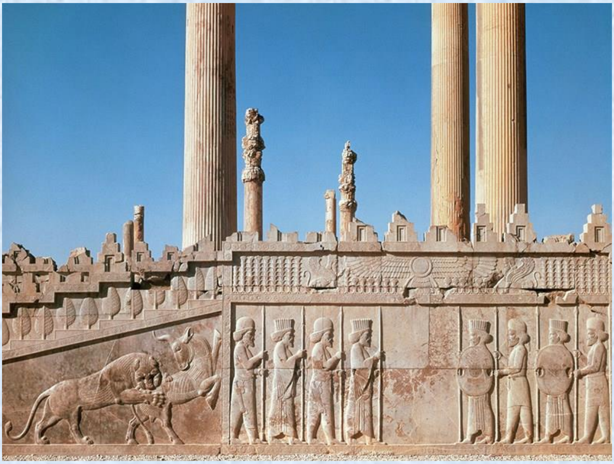

ilə bağlı olaraq da, bayramların qeyd edilməsi müşahidə edilmişdir.

Həmin bayramların bəziləri isə, daha çox təsərrüfatla məşğul olan insanların həyat tərzini əks

etdirməkdədir. "Qahanbar" ın altıncı və sonuncusu bayramı da "Həməspətəmdəm" adlanmaqda idi. Novruzun bəzi xüsusiyyətləri, adət və ənənələri də qədim dövrlər və "Qahanbar" mərasimləri ilə əlaqəlidir. Bununla əlaqədar isə, bir çox iranlıya tanış olan mifik bir bayram nümunəsi kimi, Cəmşidin dövründə baş verən simvolik və mifik bir hadisəni göstərmək olar. Hadisə belədir: "Görkəmli şahzadə üçün təmtəraqlı bir taxt düzəldirlər. Cəmşid isə bu taxtda oturaraq, divanını da götürüb səmaya ucalır. İranlıların nəzərində bu hadisə o qədər əziz və qiymətlidir ki, o günü bayram olaraq qeyd edirlər.

Əsrarəngiz bir xüsusiyyətə malik olan Novruzun əhəmiyyətli şəkildə qeyd olunmasına təsir edən digər bir amil isə yeni ilin başlanğıcını bildirən baharın qeyd edilməsidir. Günəş həmişə iranlılar tərəfindən əzizlənərək yüksək qiymətləndirilib. Beləliklə də, baharın ilk günü yaz və gecə-gündüz bərabərliyi ilə əlaqədardır. Bu o deməkdir ki: "İlin ilk günü, mart ayının 21-i, gecə və gündüz bərabərləşir. O zamana qədər isə, gecənin müddəti üstünlük təşkil etməkdədir." İran simvolizmində bir fenomen olan işığı daim əzizləyir və salamlayırdılar. Beləliklə, İranlıların

gözündə gecə ilə gündüz və ya işıqla qaranlığın bərabərləşməsi kosmik olduğu qədər, çox mübarək bir hadisə kimi də qəbul olunmuşdur. Çünki o vaxtdan etibarən işıq hökmranlıq etməyə başlayır və gecə payız fəsilinə qədər qısalmağa davam edir. O vaxtdan bəri gecə ilə gündüz yenidən bərabərləşir. Ancaq iş gündüzün zərərinə, gecənin isə xeyrinə davam edir. Əhrimənin uğursuz, zərərli, qaranlıq və soyuq günləri başlayır. Novruz isə, bütün bu bayramların qarışığıdır. Yaxud, Novruz adət - ənənəsinə təsir edən bir başqa bir mərasim də, “Fərvardin bayramı” və ya “Foruhər” günüdür. Bu gündə ölənlərin xatirəsi yad edilir və onların ruhlarının cənnətdən dünyaya, onların görüşünə gəldiyinə inanılır. Buna görə də, iranlılar bayramı qeyd edərkən, digər qonaqlar kimi, cənnətin ecazkar qonaqları üçün də süfrə açırlar. Bu mərasimlərdən götürülərək, istifadə etdiyimiz normalar, adətlər və üsullar mövcuddur. İranlılar bu qonaqları qəbul edərkən həmin prinsip və normalardan istifadə edirlər. Məsələn, evlərin süpürülməsi, yeni paltarların geyilməsi və s. kimi ənənələr hələ də Novruzun adətləri sırasında yer almaqdadır.

Novruzun rəmzləri haqqında: bu səhnələrin hər birinin simvolik təzahürü olaraq, “həft sin” (yeddi sin), Novruzun bir sıra tələb və əlamətləri ilə birlikdə işığın və günəşin təriflənməsi ilə əlaqədardır.

Novruzla bağlı ilk yazılara Pəhləvi mənbələrində rast gəlinməkdədir. Bu mətnlərdə Dari Fars dilindən istifadə edilmişdir. Novruz Pəhləvi dilində "Nok Ruç", ərəb dilində isə "Nok Ruz" adlanırdı. Fars dilində isə bu ad “Novruz” şəklində istifadə olunur və yəni yeni gün deməkdir. Fars dili və ədəbiyyatında Novruzdan istifadə bu dildə yazılan ilk şeirlərdə də müşahidə edilir. Samani və Qəzənivi dövrlərinin şairlərinin şeirləri Novruzun tərifləri ilə doludur.

Novruz bayramı baharla əlaqələndirilir. Bahar fəsili fars dilində poetik yaradıcılığın ən təməl mövzularından biri olmuşdur. Novruz həmişə iranlıların diqqət yetirdiyi bir sahə olub, bunun tərifində çox xoşa gələn və ürək açan şeirlər yazıblar.

Novruz mərasim və ayinləri daha qədim üsullarla təşkil olunmaqda idilər. İranın böyük şəhərlərində

iranlıların bir yerə toplaşıb qrup şəklində Novruzu qeyd etmələri mümkün olmadığından insanlar bayramı evlərində keçirirlər. Ancaq daha kiçik şəhərlərdə və ya vilayətlədə bu adət və ənənələr hələ də qalmaqdadırlar. İran kəndlərində və ya kiçik şəhərlərdə bu bayram və mərasimdə dəyişikliklər edilərək və daha bir şəkildə orada keçirilməkdədir. Böyük şəhərlərdə isə bayramın təşkili daha da yaxşılaşmışdır. Məsələn, Kürdüstan kəndlərində hələ də “Mir Novruz” var. Xalqddan bir nəfər mərasimi idarə etmək üçün seçilir. O, bir gün ərzində əmr verir və o nə istəyirsə onu yerinə yetirirlər. Onu dörd ayaqlı taxta üzərində şəhərdə gəzdirirdilər. Bu cür ənənələr bu kəndlərdə və kiçik şəhərlərdə hələ də saxlanılmaqdadır. Ancaq Tehran kimi böyük şəhərlərdə bu ənənələr unudulur. Buna görə də, demək olar ki, bu bayram və mərasimlərin digər qədim ölkələrdə də təmiz və saf şəkildə qalmaqdadır.

Novruzun mənşəyi

Novruz torpağın və yaradılışın mənşəyidir. Novruz İranın mədəni coğrafi platasında yaşayan insanların hər hansı bir etnik qrupdan, dindən və ya irqdən asılı olmayaraq təbii şərait və inancları sistemindən irəli gələn bir bayramdır. Bu bayram, bütün etnik və dini qruplara məxsusdur. Bu bölgədə yaşayan bütün xalqlar və burada yayılan bütün inanc axınları onu qəbul edərək, ilham almış və təsir göstərmişdir. Novruz, tarixin çoxlu eniş-yoxuşlarında, geniş çeşidlilyi və davamlılığı ilə mədəni reallığa çevirilmişdir.

BMT-də qəbul edilən qətnaməyə əsasən Novruz bayramı "Dünyada sülh mədəniyyəti günü" kimi qeyd olunur. Qətnamə təşkilatın əksər üzvlərinin iştirakı ilə qəbul edilmiş və beləliklə də Novruz bayramı beynəlxalq tədbir kimi dünya səviyyəsində rəsmiləşmişdir. Qətnamənin mətni ölkələrində bu bayramı dövlət səviyyəsində qeyd edən ölkələrin, yəni İran, Azərbaycan, Əfqanıstan, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan, Qazaxıstan və Qırğızıstanın BMT-

dəki daimi nümayəndəlikləri tərəfindən müştərək şəkildə hazırlanmışdır. Hindistan, Albaniya və Makedoniya da səsvermədən əvvəl təşəbbüsçü ölkələrin sırasına daxil olmuşdurlar.

Novruz qədim Pars ölkəsində yarandığı ilk günlərdən indiyə qədər müxtəlif xalqların və millətlərin ən əziz bayramı olmuş və Asiya, Hindistan yarımadası, Mərkəzi Asiya, Orta Şərq, Qafqaz, Balkan, Qara dəniz regionu və dünyanın bir çox məntəqələrinin insanlarının müştərək dilinə çevrilmişdir. Bu gün bütün dünyada 300 milyondan artıq insan bu bayramı qeyd edir. Novruz gününün qeyd edilməsi əsrlər boyu insani dəyərləri daşıyan parlaq bəşəri sivilizasiyaların, tarixlərin və dəyərlərin qeyd edilməsidir.

Bəzi alimlər bu bayramın tarixi köklərini Cəmşid ilə əlaqələndirir və Novruzu "Cəmşidi Novruz" u olaraq adlandırırlar. Bu qrup, Cəmşid Şahın bir sıra sosial islahatlardan sonra “Qızıl Taxt” ın üzərində əyləşdiyini və Dəmavəndlə Babil arasındakı məsafəni bir gündə qət etdiyini, o günün isə Hormozd Günü (aprel ayında)

olduğuna inanır. Çünki insanlar bunu gördükdə təəccüb edərək, həmin günü "Novruz" adlandırdılar.

Böyük Fars şairi Firdovsi də Novruzun mənşəyini Şahnamədəki Cəmşid şaha aid edir. Ancaq "Novruz" bayramını İrandakı digər qədim bayramlardan ayıran və bu günə qədər davam etməsinə səbəb olan amil, doğuş və yenilənmə mənasını verən Novruzun “mövcudluq” fəlsəfəsidir ki, bu da təbiətin yeni il bayramı ilə eyni zamanda müşahidə edilməkdədir.

Kollektiv həyatın təzahürlərindən biri də ibadət, şükür və ya xoşbəxtlik niyyəti ilə meydana gələn qrup şənlikləri və mərasimlərinin təşkil olunmasıdır. Buna görə, İran cəmiyyətinin bayram və mərasimləri üç əsas qrupa bölünə bilər:

1. Dini və məzhəbi bayram və mərasimlər

2. milli və qəhrəmanlıq mərasimləri

3. qədim və mifik bayram və marasimlər

Keçmişdə İran cəmiyyəti insan psixologiyası üzərində güclü təsirinin olması səbəbindən xoşbəxtliyə xüsusi önəm verirdilər. Onlar Zərdüşt dininə görə sevinc, xoşbəxtlik və dua ilə birlikdə “Tireqan”, “Mohreqan”, “Sədeh” və “Espandeqan” (Esfəndeqan) adlı dörd böyük və xüsusi şənlik mərasimi təşkil edirdilər. Bu vaxt Novruz təbiətə və insan ruhuna təravət vermək xüsusiyyətlərinə görə qorunub saxlanıldı. Ancaq dəyişən mədəni hadisələrin qanununa görə, Novruz qaçılmaz olaraq keçmişlə müqayisədə dəyişikliklərlə məruz qaldı.

Forurinin kitabına əsasən, Sasanilər dövründə Çindən İrana kaolindən hazırlanmış gözəl boyalı və qiymətli çərçivələr gətirilirdi. Çin və İranın ən əhəmiyyətli ticarət mallarından biri, sonradan gəldikləri ölkənin adı ilə Çini adlandırılan bu qablar idilər ki, digər bir ləhcə ilə İranda “Sini” qablar adı ilə tanındılar.

Həftsin süfrəsi

Həftsin masasında qoyulan məxsusi qidalar bunlardan ibarət idilər: sarımsaq, alma, səməni, iydə, sirkə, səmənu (şirin yemək növüdür), sumaq

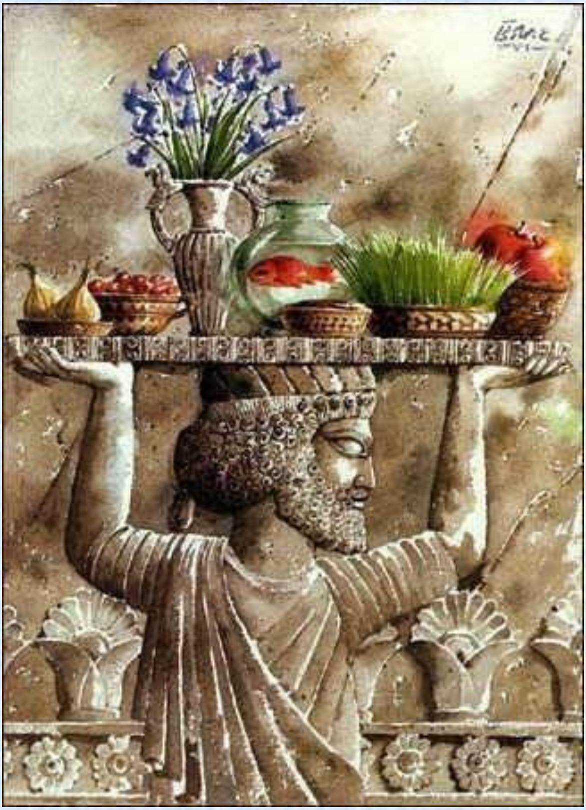

Həftsin süfrəsi iranlıların Novruz bayramı zamanı açdıqları süfrənin adıdır. Bu süfrəyə düzülən nemətlər aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmalıdırlar. Fars dilində olmalıdır. “Sin” (S) hərfi ilə başlanmalıdır. Hansısa bitki ilə əlaqəli olmalıdır. Yeməli olmalıdır. Çətin adı olmamalıdır və faydalı olmalıdır. Buna görə də, bu xüsusiyyətlərə malik olmayan sözlər, “sin” hərfi ilə başlamış olsalar belə, “həft sin” süfrəsinə aid edilə bilməzlər. Fars dilində bu xüsusiyyətlərə malik sadəcə yeddi şey mövcuddur.

Müqəddəs Kitab(Quran Kərim) – Novruz süfrəsinin əsas komponentlərindən biri olmaqla yanaşı, ailələr etiqad etdikləri müqəddəs kitabı da süfrələrinə qoyurlar.

Sarımsaq - Həyatın davamlılığının rəmzidir.

Alma – Gözəllik və sağlamlıq rəmzidir.

Səmənu (Səmənu şirin yemək növüdür.Buğda və arpadan hazırlanır) şadlıq, yaşıllıq, insan həyatı və təbiətə bağlılığın rəmzidir.

İydə - Eşq və bağlılığın rəmzidir. Törəyiş və artımın əsil başlanğıcını bildirir.

Sirkə - Ömür və səbrin rəmzidir.

Səməni – bitkilərin doğuluşu və bar verməsinin rəmzidir.

Sumaq – Həyatda şadlıq və ləzzətin rəmzidir.

Lakin bunlardan əlavə olaraq da, süfrəyə bəzi yemək və bitkilər və bəzi komponentlər də qoyulur.

Yumurta – Doğum və çoxalmanın simovoludur.

Ayna – Aydınlıq simvoludur və mütləq süfrənin başında qoyulmalıdır.

Şam – Dünyanın və ailənin aydınlanmasının simvoludur.

Çətinlikləri aradan qaldıran çərəz və şirniyyat – Həyatın ləzzəti və şirinliyinin nişanəsidir.

Su və balıq – Həyatda bərəkət simvoludur. Balıq Esfənd (mart) ayının simvolu olaraq süfrəyə qoyulur.

Sikkə - Bərəkət və daha çox qazanc niyyəti ilə süfrəyə qoyulur.

Bəziləri buna inanırlar ki, “zənginlik” rəmzi sayılan “sikkə” ilə “paklıq” rəmsi zayılan “su” yan-yana qoyulmalıdır. Sikkəni içərisi su ilə dolu olan bir qabın içərisində süfrəyə qoyurlar.

Saat – Həyatın axarının simvoludur.

Sümbül – Həyatın təravətli ətrinin və gözəlliyinin simvoludur.

Sərv ağacının budağı, nar dənələri, keçi söyüdü gülü, naringi suyu, çörək və pendir, şamdan və s. də “Həft sin” süfrəsinin əlavə komponentləri sırasında qəbul edilə bilərlər.

Armud – Gözəl qoxu və təravətin simvoludur. “Həft sin” in fəlsəfəsi nədir? Əvvəlcə onu demək lazımdır ki, “yeddi” ədədi qədimdə iranlılar üçün müqəddəs sayılırdı və onlar yeddi planeti “ Zöhrə (venera)”,“ Müştəri (Yupiter)”, “ Ətard (Merkuri)”, “Zohal (Saturn) ”, “ Mərix (Mars) ”,

“ Dünya”, “ Günəş” simvolizə etməkdədir. Zərdüştlük dininə inanan və ağılın müqəddəs olduğuna etiqad bəsləyən ulu babalarımız hesab edirdilər ki, “Sepənd Mino” kimi də tanınan “Ahuramazda” “Emşaspəndan” adlı altı vəziri var idi. Yəni bu əbədi müqəddəs şəxslər Sepənd Mino ilə “Həft sepənd” i təşkil ediblər.

Yeddi ədədi üç və dördün cəmindən ibarət olması səbəbindən riyaziyyatçılar üçün də həndəsi şəkildə üçbucaq və dördbucağın, yəni simmetriya və kamillik rəmzindən təşkil olunduğundan, çoxalma və təkamül anlayışını ifadə edir. Yeddi, yeddi min və s. danışıldığı zaman onun çoxlu mənaları olduğu anlaşılır. Hind-Avropa, eləcə də Hind-İran xalqları arasında bu ədəd uğurlu və müqəddəs sayılır. Bu ədədin millətlərin mədəniyyətindəki rolu çox müsbətdir. Həqiqətən də, ötən zaman ərzində, səmavi dinlərdə, xalqın müşahidə və təcrübələrində, xalqın dini inanclarında, yeddi ədədinə daha xüsusi önəm verilməkdədir. Məhz bu səbəbdəndir ki, əsrlərlə iranlıların adət-ənənələrində də yeddi ədədinin çox mühüm bir yeri vardır. Həft sin süfrəsinin bəzədilməsi və düzülmsində də bu ədədin önəmi bariz şəkildə görülməkdədir. Təbii hadisələrə, dini kitablara,

xalq inanclarına, memarlıq sənətinə, musiqi, xəttatlıq və ya millətlərin ədəbiyyatına nəzər saldıqda, yeddi ədədinin nə dərəcədə önəm kəsb etditiyini görmək olar. Qurani Kərimdə və İrandakı müsəlmanlar arasında yeddi ədədinin digər ədədlərdən daha önəmli rola malikdir. Bəzi Quran ayələrində və fəsillərində yeddi rəqəmdən bəhs edilir və Quranın yeddi mövzudan ibarət olduğu düşünülür. Həccin yeddi mərhələsi var. İlk qarilər yeddi nəfər idilər. İncil və Tövratın səmavi kitablarında bu rəqəm vurğu ilə dəfələrlə təkrarlanır. Həft Emşaspand də Zərdüştlər tərəfindən qiymətləndirilmiş və Həft Əxtər ayinlərində mötəbər hesab edilmişdirlər. Əcdadlarımız yer və göyləri yeddi mərtəbəli hesab etmiş və dünyanı yeddi dənizi olan yeddi iqlim adlandırmışdırlar.

Dünyanın altı mərhələdə və ya dövrdə yaradıldığı deyilir. Dünyanın yaranmasının sonu olan yeddinci gündə ibadət edilmişdir ki, bu mərasimin isə hələ də davam etdiyi müşahidə edilməkdədir. Millətlərin inancları da yeddi rəqəminə və roluna diqqəti göstərir. Qədim dövrlərdə misirlilər yeddi sütuna, xaldeylər yeddi dərəcə mükəmməlliyə, babillilər yeddi dərəcə cənnətə, yunanlar

yeddi tanrıya, hindular yeddi Aditya tanrısına inanır, Romalılar isə Yeddi Ananın və ya Septipatranın bayramını qeyd edirdilər. Bir çox başqa millətlər də bu rəqəmin önəmini başa düşdülər. Dünyanın yeddi möcüzəsindən də bəhs olunur. İranın ənənəvi musiqisində yeddi alət mövcud olmuş və yeddi xətt üsulu müəyyən edilmişdir. Sənətdə və ədəbiyyatda da sənətçilərin və yazıçıların yeddi rəqəminə diqqəti göz qabağındadır.

Əsasən, Hind-Avropa xalqları arasında, eyni zamanda iranlılar və hindular arasında yeddi rəqəm uğurlu və mübarək sayılır. Elə buna görə də, dini inanclara söykənən İran mədəniyyətində yeni ilin xoş və uğurlu bir il olması, bolluq, bərəkət və firavanlıqla keçməsi ümidi ilə bayram süfrəsi üzərində yeddi nemət düzülməkdədir.

Çərşənbə bayramı

Novruz ayinlərindən biri də, bir neçə fərqli mərasimin qarışığı olan “Çəharşənbe suri ” adlandırılan mərasimdir ki, bəzi şəhərlərdə ilin son çərşənbəsi zamanı qeyd edilməkdədir. “Çəharşənbe suri barəsində kitablarda və tarixi yazılarda hər hansı bir material və ya istinad tapılmamışdır və yalnız bu keçən əsrdə, daha doğrusu son yarım əsrdə bu mövzu ilə bağlı olaraq çoxsaylı məqalə və araşdırmalar nəşr edilmişdir. Qədim iranlılar yaradılış prinsipini məqsədyönlü və mənalı hesab edirdilər və bu səbəbdən adi yaşayış ilə yanaşı həyatda hesablanmış şəkildə istifadə etmək üçün hər şeydə bir məna və ibrət axtarırdılar. Dörd ünsürə, xüsusən də "oda" ehtiram qədim iranlıların inanc və münasibətlərində çox əhəmiyyətli bir yer tuturdu. Od elementi əcdadlar tərəfindən hər kəsin dərs götürməli və öz həyatında onları tətbiq etməli olduğu xüsusiyyətlərə sahib olduğuna inanırdı:

Alov kimi təmiz və parlaq olmalıdırlar

Alov şüaları kimi yuxarı qalxmalıdır

Alov kimi çirkləri təmizləyib, təmiz qalmalı, xüsusən də alov kimi zəhmətkeş olaraq, ömürünün sonuna qədər çalışmaqdan əl çəkməməlidir. Qeyd edilməlidir ki, tarix yazanlar və filosofların bir qismi qədim zamanlarda ondan çox məqsədli istifadə edilməsi səbəbindən ona çox ehtiram bəsləməkdə idilər.

İranın bütün şəhər və kəndlərində tanıdığımız ilaxır çərşənbəsinin keçirilməsi belədir:

İlin son çərşənbə gecəsi (yəni çərşənbə axşamı gün batmasına yaxın), qapının önündə, evin kənarında, uyğun bir yerdə od yandırılır. Ailədə olan kişilər, qadınlar və uşaqlar odun üstündən tullanıb deyirlər: mənin sarılığım sənə, sənin qırmızılığın mənə ", köhnə ilin xəstəliklərini, kədərlərini və qayğılarını oda tapşıraraq, yeni ilə şadlıq və xoşbəxtliklə başlayırlar.

Ev təmizləndikdən sonra, evdə o zamana kimi istifadə edilmiş olan köhnə kasə, boşqab və küp kimi saxsı qablardan biri evin damından küçəyə atılır. Üzərlik yandırmaq, qoz-fındıq yemək, falçılıq, "qulaq falı" (küçədə yoldan keçənlərin sözlərini dinləmək və məzmunundan öz

niyyətləri üçün məna çıxarmaq), "Qaşıqlama" (ümumiyyətlə qadınlar başlarını örtüb evləri qaşıq və ya açarla döyürlər, ev sahibi qabın içərisinə şirniyyat, meyvə və ya pul qoyub verir) ayrıca bir inanc və adətdir, xüsusən yeniyetmələr arasında hələ də, tamamilə unudulmayıbdır. Bu adət və inanclar müxtəlif şəhərlərdə bir-birlərindən fərqlidir.

Əlbəttə ilaxır çərşənbəsi qədim İslamdan əvvəl olan bir ənənə deyil. O vaxt, nəinki həftənin, hətta, ayın da bütün günlərinə adlar verilmişdi. Professor Pourdaoud bu barədə yazır: “İranın Novruz tonqalı qalaması qədim adətlərdən biridir. Şübhə yoxdur ki, bu adətin İslamdan sonra, ilin son çərşənbəsi gecəsinə düşməsi adət olmuşdur. Çünki iranlıların şənbə və cümə günləri yox idi. Ərəblərin inancına görə çərşənbə pis və nəhs bir gündür. Jahez özünün “Əl-Məhasin və Əl-Əzdad” kitabındada bunları yazır: “Xalq inancında Çərşənbə uğursuz bir gündür. Çərşənbə gecəsi səyahət etməməlisən və xəstələri ziyarətə getməməlisən. İranın Urmiya, Ərdəbil və Zəncan kimi bəzi şəhərlərində, mart ayının bütün çərşənbələrinin müəyyən bir rolu və adı vardır. Məsələn, Zəncan bölgəsində belədir: İlk çərşənbə

"Mole" adlanır və o, evin xalçalarının yuyulmasına və təmizlənməsinə həsr olunur. İkinci çərşənbə "Sule" adlanır. Bu gün bayram üçün avadanlıq və vəsait almağa gedilir. Üçüncü çərşənbə "qole" adlanır və Novruz səmənisi üçün buğda, mərcimək və s. əkməyə həsr olunur. İlin dördüncü və son çərşənbəsi (çəharşənbə suri) "Koleh" adlanır. (Koleh türk dilində köhnəlmiş deməkdir.)

İranın bəzi şəhərlərində, o cümlədən İlam (Novruzabad), Tuysərkan, Kaşan, Zahedan (Moud qəsəbəsi) və "çəharşənbə suri" mərasimi Səfər ayının son çərşənbə günü təşkil edilir və tonqal qalamaq bir ənənədir.

Səfəvilərin Kerman xatirələrinə görə, İsfahandakı ilaxır çərşənbəsinə "Qırmızı çərşənbə" də deyilir. İlaxır çərşənbəsinin İslamdan əvvəl bir adət olmadığını göstərən digər səbəb və iddialardan biri də mərasiminin çərşənbə axşamı gün batımında olması ola bilər. Qəməri təqvimində günün iyirmi dörd saatının başlanğıcı gün batmadan bir gün əvvəldir. Qəməri təqviminə əsaslanan, Şəban ayında olan ilaxır çərşənbəsi, qurban bayramı, peyğəmbərin (s) vəfatı kimi bir çox dini mərasimlər də, əvvəlki günün axşamı

təşkil edilir. Çərşənbə gününün məşhur nəhs inancı, çərşənbə axşamı günortadan sonra (yəni çərşənbə gecəsi) xəstələrin ziyarıətinə getməmələrinə səbəb oldu. Novruz, Mohregan, Sədeh və s. kimi qədim ayinlər günəş təqviminə görə olsa da, iyirmi dörd saatlıq orucun başlanğıcı sübhdən və ya gecə yarısından başlayır.

"Çəharşənbə suri" ni İranın qədim adət-ənənə və mərasimləri ilə bağlılığı, Samanilər dövründə, "Pəncə" günündə "Sur" adlı bir mərasimin təşkil edilməsi ola bilər. Buxaralı tarixçi, "İlaxır çərşənbə gecəsində" (Novruzdan əvvəl) "köhnə adət" in rəsmi olaraq "Şəbe suri" adlanan mərasimdə tonqal qalandığını qeyd edib demişdir: "Sonra Əmir Sədid (Mənsur İbn Nuh) sarayında oturduğu zaman, hələ il tamam olmamış, köhnə adətə görə böyük bir atəş qaladılar və ondan bir qədəri sarayın bacasına atıldı və yanğın baş verdi. Bütün saray yandı." Bu gün, 1304-cü ildə təsdiqlənən təqvimin tanınması ilə "Pəncə" bayramlarının qeyd edilməsi (Xarəzmdə ilin əvvəlində, Parsda isə ilin sonu qeyd edilir) haqqında daha az məlumata rast gəlinir.

“Çəharşənbə suri” səfər ayının da sonudur. Əldə olan məlumata əsasən, digər mərasimlər unudulmuş və yalnız ilin son çərşənbəsində ənənələri özündə cəmləşdirən ilaxır çərşənbə mərasiminin təşkili adəti saxlanılmışdır. İnsanlar Novruzu qarşılayırlar. Qeyd etmək lazımdır ki, ev tikmənin yeni texnologiyalara əsasən icrası, yeni yaşayış kompleksləri və yaşayış evlərinin yaradılması səbəbindən onların ətrafında tonqal qalamaq üçün çör-çöpün olmamasına (qaz və elektrik enerjisinin istilik vasitəsi kimi istifadəsi səbəbindən), evlərin önündə tonqal qalamaq üçün yerin olmaması və s. kimi digər mədəni dəyişikliklərə baxmayaraq, ilaxır çərşənbə mərasimi hələ də şəhər və məhəllələrdə simvolik simasını qoruyur.

Novruz və İran xalqları

Novruzu bütün təmtəraqı ilə qeyd edən İran qəbilələrindən biri də, Türkiyə, İraq, İran və Suriyada yaşayan kürdlərdirlər. Kürdlər dil və din baxımından fərqli qruplara bölünür. Ancaq hamısı Novruzu qeyd edir. İran sözünün mənası isə Avestada Aryaların məskəni deməkdir. Tonqal qalama və Novruz kürdlərin bayramlarının iki əsas

elementi hesab olunur. İranlılar və xüsusən də kürd tayfaları üçün Novruzun mənası, azadlıq, zalımların köləliyi və əsarətdən qurtulma, yeni bir doğuş, işlərin bərpası və yenidən yaşamağa çalışmaq deməkdir.

Lorestanda Novruz

Lorestanda Novruz və yeni il mərasimlərinin təşkili demək olar ki, İranın digər bölgələrində olduğu kimi genişdir. Ancaq daha çox qeyd edəcəyimiz bir neçə fərqi də mövcuddur. Novruza hazırlıq qışın başlanğıcı və payızın sonlarında başlayır. Ancaq Novruzdan bir həftə əvvəl işlər daha da şiddətlənir. İnsanlar işlərini görməyə və Novruza

hazırlaşmağa başlayırlar. Evin qadını, qızlarının və qonşularının köməyi ilə "Qardileh" (evin təmizlənməsi) mərasimini yerinə yetirirlər. Onlar qapıları, divarları, pəncərələri, xalçaları və xalıları, eləcə də bir il və ya daha az istifadə etdikləri ev əşyalarını təmizləyir və yuyurlar.

Evi yenidən qaydaya salırlar. Bundan əlavə, ailənin qadınları ailənin hər bir üzvünün sağlamlığı üçün cücərməsi üçün buğda, mərci, arpa və küncüd toxumlarını bir qaba əkirlər. (bayram səmənisi)

Qonaq qəbul etmək üçün imkan daxilində süfrəyə kifayət qədər şirniyyat və qoz-fındıq da qoyulur. Keçmişdə Lorestanda Novruzda bişən və bol rifah içində olan ən çox yayılmış şirniyyat növləri Xürrəmabad və Borucərd üçün tortlar, un və düyü çərəzləri, koluçələr, bərsaq və qavut idi. Amma bugün ölkə digər şirniyyatlar kimi geniş istifadə olunan şirniyyatlar da mağazalar tərəfindən bişirilir və satılır. Lazımlı işlər görüldükdən, yeni paltarlar geyildikdən və evlər təmizləndikdən sonra bayram mərasiminə başlanılır.

İlin son cümə günü

Xürrəmabad sakinlərinin hər biri, fiziki cəhətdən güclü olduqları təqdirdə, ilin son cümə axşamı yeni paltarlar geyinir, həmçinin dünyasını dəyişənlər üçün şaftalı, noğul, xurma və s. ehsan edirlər. Ailədən dünyasını dəyişənlərin məzarlarının başına toplaşıb, ilin son cümə gününü qəbiristanlıqda mərasim təşkil edirlər. Ölülərə Fatihə oxuyaraq, onların xatirələrini canlandırıb, yeni nəsillərə onların haqqında danışırlar.

Hər bir yeni gələnin (yerli olmayanların) fərq edə biləcəyi və onların marağına səbəb olan şey isə kiçik

uşaqlardır (7 yaşınadək). Onlar dərvişlərin papaqları və gödəkçəli ağ köynəklər geyinərək, baltaları ilə valideynlərinin yanında dayanırlar və kimin nəziri və ya sədəqəsi varsa, onlara verir. Günün sonunda yığılan pul və digər nəzirləri uşaqlar və ya onların böyükləri ehtiyac sahiblərinə verirlər. Bu işin fəlsəfəsi, valideynin və ya ailə üzvlərindən birinin ürəyində olan niyyəti səbəbindən uşağı dərviş etməsidir. (3 ilə 7 il arasında) ki, Allah onları qəzalardan və fəlakətlərdən və acı hadisələrin ısırığından uzaqlaşdırsın. (Bayramınız mübarək)

Bayram görüşü

Kişilər il təhvil olduqda və Quranı başı üzərinə qoyduqdan sonra, böyükləri ziyarət üçün evlərə gedirlər. Ardınca isə, başqa evlərə gedib, o evlərin insanları ilə də bayramlaşırlar. Beləliklə də, ilin İlk günlərində bütün evlər ziyarət edilir. Kişilərdən sonra qadınlar da Novruzun ikinci günü ziyarətlərə gedib, bayramlaşırlar. Ümumiyyətlə, uşaqların bayramlığı bir və ya bir neçə boyanmış yumurtadır. Bu şəkildə ailə üzvləri təmiz, səmimi və mehriban cümlələrlə bir-birlərinin Novruz bayramını təbrik edirlər.

Xürrəmabadda Sizdəh be dər (13 – cü gün)

Xorramabadda Novruzun on üçüncü gününü qeyd etmək əvəzinə, on dördüncü günü qeyd olunur. Həmin mərasimi isə, on dördüncü Novruz günündə qeyd edirlər. Onlar “Sizdəh be dər” i qəbul etmirlər. Beləliklə də, Xürrəmabadın bir çox köklü ailəsi “Çahardəh be dər” gününü bayram edirlər.

İranın Şərqi və Qərbi Azərbaycan vilayətlərində Novruz

"Kuse Berneşin" və ya "Mir Noruzi" kimi mifik ayinlər hər bölgədə fərqli bir adla yerinə yetirilən simvollar idilər. Məsələn, İranın Şərqi və Qərbi Azərbaycan vilayətlərində "Kosa Gəlin" mərasimi Novruz sevincinə işarədir. Kosa da Hacı Firuz kimi qeyri-adi paltarlar geyinən və əlində çubuq tutan bir xarakterdir. O, başına qotazlı papaq taxır və yanındakı dostu ilə şən mahnılar oxuyur. Bu mərasim əkinçi və maldar insanlar arasında keçirilir. Xalqın inancına görə, onlara xeyir və bərəkət gətirir.

Digər bir mərasim isə, Gilanda qeyd edilən “Ğol o Kas” adlı şənlik mərasimidir. Bu mərasimdə, soyuqla isti, ağ ilə qara, xeyir ilə şər arasında mübarizə gedir və bunların

hamısı mifik köklərə sahibdirlər. Tamaşa zamanı onlardan biri digərinə qalib gəlir.

Səmənu bişirmə

Bu gün yalnız dekorativ və simvolik bir forma almış "Səmənu bişirmə" qədim Novruz ənənələrindən biridir.

Keçmişdə yeni ili proqnozlaşdırmaq üçün bu yemək növü istifadə olunurdu. Beləliklə, Səmənu yeməyi bişirərkən o, parlaq yaşıl olmağa meyllidirsə, bu bolluğa işarədir. Yox əgər o, tünd yaşıl rəngə meyl edərsə, aclıq və quraqlıq ili olacaq deməkdir.

Təkəm kuklası oynatma ənənəsi

Təkəm erkək keçi deməkdir. Təkəm kukla oynatma adətində bir erkək keçinin kiçik taxta heykəli yuvarlaq bir lövhə və ya taxta bir kvadratın üzərinə qoyulur. Takəm kuklası adətən Azərbaycanın qara keçi tükləri ilə örtülür və üzərinə qırmızı parça çəkilir. Bu kukla zınqırov kimi aksesuarlarla bəzədilib. Bu kukla şaquli hərəkət etdirə bilmək üçün hazırlanmışdır. Təkəmin yanında aydın bir simvol olan bir güzgü də istifadə olunur.

Bu maraqlı kuklanı hərəkətə gətirən və Takəm fırlatma ənənəsini həyata keçirən şəxs Takəm fırladan və ya təkəmçi adlanır. Təkəmçi Novruz ərəfəsində xiyabanlara və küçələrə gedib baharın başlanğıcını elan edir. Xüsusi şeirlər və nəğmələr oxuyaraq təkəmini hərəkət etdirirlər.

Takəmçi, kuklasını oynadaraq bahar nəğmələri oxuyur və beləliklə baharı qarşılayır. Tamaşaçıların əksəriyyəti təkəmçiyə ifası müqabilində hədiyyələr verir. Bir çox insanlar üçün maraqlı olan təkəmçilik İranın Azərbaycan vilayətlərində geniş yayılmış mədəniyyətlərdən biridir.

Hər il Savalan dağının qarının əriməsi ilə təkəmçilar də meydanlara çıxır. Bu sənət əslində atadan oğula miras qalan bir peşədir.

Hər bir təkəmçi, yanında bir nəfər torba çəkən ilə gəlir. O, isə ifa edərkən və oxuyarkən içərisində mükafat və hədiyyələr qoyur. Ancaq təkəmçinin hər cür şeir və ya mahnını da oxumağı mümkün deyil.

Təkəmçi şeirləri

Təkəmçi şeirləri fərqli mövzuya malikdir. Bu mövzulardakı rəngarənglik, təkəmçinin ifasını illərdən bəri daima yeni və təkrar olunmaz edir. Ancaq Takəmçinin bütün şeirləri Şirin Azəri dilindədir və bu şeirlərin yeganə Farsca olan beyti aşağıdakıdır:

بهار آمد، بهار آمد، خوش آمد/ علی با ذوالفقار آمد، خوش آمد

Bahar gəldi, bahar gəldi, xoş gəldin / Əli Zülfiqarla gəldi, xoş gəldin

Təkəmçinin digər şeirlərindən bəziləri həyatda yaşadıqları təcrübələrə əsaslanır. misal üçün:

Əmir əl-Möminin Taxta Çıxacaq,

Yezidin boyununa Noxda Vuracaq,

Şirin-şərbət su yerinə axacaq,

Sizin bu təzə bayramız mübarək

Novruzda " Şal sallamaq " ənənəsi

ustad Şəhriyarın yaşadığı zaman və yaxın keçmişə qədər "Şal sallamaq" ənənəsi mövcud idi. Şəhriyar bu ənənəni şeirində misal gətirib demişdir:

“Ay nə gözəl qaydaydı şal sallamaq, bəy şalına bayramlığın bağlamaq”

Əlbətdə ki, bu adət vilayətin bəzi kəndlərində az-çox mövcuddur.

Bu gün Təbrizdə Təkəmçi və Sayaçı ayinləri itməkdədir. Əlbətdə ki, son bir-iki ildə vilayətin Mədəni İrs

Baş İdarəsi bu ənənələri simvolik olaraq şəhərdəki qruplar tərəfindən həyata keçirir ki, yeni nəsil onunla tanış olsun.

Yumurta Boyamaq

Bu rəngli yumurtalar bayram üçün hədiyyə olaraq uşaqlara verilmək üçün boyanır.

Yeni gəlinlər üçün “Bayram payı”

Yeni evlənən gəlinlərin evinə ata evindən yemək və hədiyyələr göndərmək Şərqi Azərbaycanda Novruzun adətlərindən biridir. Bu şəkildə, yeni evlənən gəlinlərin evlərinə hədiyyələr, meyvələr və şirniyyatlar göndərilir.

Bayramda "səməni əkmək"

Bu bölgənin xalqı mübarək bir ili qarşılamaq üçün bayramdan bir həftə əvvəl səməni əkməyə başlayır. O, Novruz süfrəsinə qoyulur.

"Qara Bayram" və "Qəbir ziyarəti "

Bu gün də məşhur olan adətlərdən biri olan "Qara Bayram"da bu bölgənin xalqı, yaxınlarını itirən ailələri ziyarət edir. Həm də ilin ilk saatlarında ölülərinin məzarlarına gələrək onlar üçün dualar oxunur.

"Bayramlıq vermək"

Bu bölgənin əhalisi bu gün Novruzda bayramlıq verirdilər: "Uzaq keçmişə qayıtsaq, bu bayram ancaq puldan ibarət deyildi və digər hədiyyələr də verilirdi.

Qərbi Azərbayca vilayətində Novruz adət-ənənələri/ bayram ayinindən yemiş süfrəsinə

Urmiya - Novruz adət-ənənələrinin hər ölkədə öz rəng və çalarları var. Lakin etniklər və dinlərin məskəni olan Qərbi Azərbaycan vilayətində isə bunun özünəməxsus xüsusiyyətləri var.

Esfənd və ya bayram ayında Qərbi Azərbaycan vilayətinin xanımlarının ev tökmə mərasimləri

Qərbi Azərbaycanda esfənd (mart) ayının ortalarından etibarən ev tökmə mərasimləri adı ilə evlərin təmizlənməsi işlərinə başlanılır. Esfand və ya "Bayram Ayı" Qərbi Azərbaycanda qadınların ev tökdükləri aydır. Yəni qış gündüzünün qaçdığı və ya Yalançı Çərşənbəni "yalançı çərşənbə" adlandırdığı həftədir. Bu mərasimlərdə qışın sonu qeyd olunurdu. Qərbi Azərbaycan xalqının köhnə və qədim ənənələrinə görə, Esfand ayının ilk həftəsini "Çillə Qovan" və ya Yalançı çərşənbə adlandırırlar. Bu mərasimlərdə qışın bitməsi qeyd olunur. Çox qədim bir tarixə sahib olan və bu günə qədər davam edən bir Novruz ənənəsi də, Həft-Sin masasının qurulmasıdır. Astronomiyada yeddi rəqəmi arzular evidir və yeddi evinə çatmaq ümid və müjdə verməkdədir. Əllamə Məclisi buyurur: “Göy yeddi qat və yer yeddi mərtəbəlidir. Yeddi müvəkkil mələk var. Əgər ilin təhvili zamanı Qurani-

Kərimin "Sin" ilə başlayan yeddi ayəsi oxunarsa, oxuyanları dünya və axirət bəlalarından qoruyacaq. Bəzi dinlərin adət və ənənələrində, həmçinin bir çox xalqların adətlərində yeddi rəqəmi çox vacibdir. Namaz qılanın yeddi halı, Quranın yeddi salamı, Səfa və Mərvədə yeddi təkbir, yeddi qat səma, həftənin yeddi günü, yeddi qat yer və yeddi qat cəhənnəm. Bəlkə də bu müqəddəslik səbəbindəndir ki, hər biri simvolik məna daşıyan yeddi təam Novruz bayramı masasında süfrəyə qoyulur. Lakin Həft-sin süfrəsinin Qərbi Azərbaycan xalqı arasında, xüsusən də kəndlərdə yayılması bugünkü qədər geniş yayılmamışdı və sadəcə Novruz bayramı süfrəsini açmaq kifayət edirdi.

Digər bir adət isə Qərbi Azərbaycanın şəhər və kəndlərində yaşayan qadınları ilin sonuna bir neçə gün qalmış buğda, mərcimək və s. toxumlarını bir qaba əkib Novruz üçün səməni düzəldirdilər. Onun üzərinə nazik bir parça sərilir və zaman-zaman su səpilir ki, toxumlar az-az cücərsin və yaşıllaşsın. Bəzi səliqəli qadınlar isə bu işi bir neçə gün əvvəl şüşə qabın üzərinə əkirdilər və o cücərib həmin formanı alırdı.

Qərbi Azərbaycan xalqının Çərşənbə suri adət-ənənələri

Keçmişdə Azərbaycanda mart ayının ikinci həftəsinə "Kulək çərşənbəsi", yəni qısa çərşənbə, deyilirdi. Üçüncü çərşənbə Muştuluqçu çərşənbə və ya Qara çərşənbə adlanırdı. Ona "Xəbərçi" çərşənbə " də deyirdilər. Antropoloji tədqiqatlarda bu dörd çərşənbənin hər biri Qərbi Azərbaycan bölgəsinin əkinçilik təbiəti ilə uyğun olan dörd ünsürün, yəni suyun, torpağın, küləyin və atəşin simvolu idi.

İnsanlar da bu çərşənbələrin hər birini xüsusi ayinlərlə qeyd edirdilər. Qərbi Azərbaycan vilayətinin bəzi kənd evlərində üzərlik yandırıb, evin hər iki tərəfinə tökmək adətdir. İnsanlar bununla da, ailənin pis gözlərdən və həsəddən qorunacağına inanırlar. Bölgənin bəzi kəndlərində bulağa getmək və təzə su gətirmək hələ də adətdir.

Yaxın keçmişdə, insanlar bu gün üçün təmiz və təzə paltar geyinib, çərşənbə günü əşyalar arasında olan kuzəni

təzə su ilə doldurardılar. Bəzən çərşənbə günləri səhər yeməyinin çayları eyni sudan hazırlanırdı. Qərbi Azərbaycanda başqa bir mərasim yumurta qırmaqdır.

Yumurtaları boyamaq üçün onları soğan qabıqları ilə qaynadıb, rəngləyib uşaqlara çərşənbə günü xatirə hədiyyəsi olaraq paylayardılar. Şal sallamaq mərasimi şəhər həyatından yavaş-yavaş yoxa çıxan, ancaq Qərbi Azərbaycanın əksər kənd yerlərində yayılmış bir ənənə və mərasimdir. Bu gün texnologiyanın və şəhər mədəniyyətinin inkişafı bu gözəl ənənəni yavaş-yavaş unutdurur. Qərbi Azərbaycanda şal sallamaq üsul və ayininin qaydası.Çərşənbə günü tonqal yandırdıqdan sonra, gənclər qohumlarının və qonşularının damlarına gedib dəsmalları pəncərədən sallayırdılar. Kənd yerlərində isə şalı evin bacalarından sallayardılar. Ev sahibi isə dəsmalı qoz-fındıq, meyvə və digər hədiyyələrlə dolduraraq deyirdi: “ Çək, Allah mətləbini versin”

İlin son çərşənbəsindəki ən qədim mərasimlərdən biri də falçılıq və bəxt açma adəti idi. Falçılıq mərasimi bir dəsmal və ya bir şərfi düyünləməkdən ibarət idi. Belə ki

qızlar dəsmallarına və ya şərflərinə bir düyün bağlayırdılar və ilk yoldan keçənin ümidi ilə düyünü açmasını istəyirdilər. İlin son çərşənbə günü səhər evdən çıxıb bir qaba su doldurmaq da bəxt açmaq adətlərindən biri idi. Bu mərasim, çərşənbə günündə insanların gələn il ərzində baş verən hadisələri falçılıqla təxmin etdikləri bir mərasim idi.

Qərbi Azərbaycanda falçılıq mərasimlərindən biri fala baxma ayini idi. Bu adət daha çox evdar qadınlar tərəfindən yerinə yetirilirdi. Beləliklə də, qadınlar görünə bilmədikləri bir yerdə dayandılar və ayaqlarının altına bir açar qoyub, yoldan keçənlərin sözlərini dinləyərək, falçılıq edirdilər. Qərbi Azərbaycanda hələ də qalan digər bir adət isə, yeddi rəngli qoz-fındıq və ya "Yeddiləvin" mənasını verən çərşənbə suri çərəzlərinin alınmasıdır.

Xorasanda Novruz

Səməndər oyunu, Novruzun beşinci günündə Cənubi Xorasan xalqının mərasimlərindən biridir. Bu oyun beşinci və on üçüncü günlərdə oynanılır və bir qədər futbola bənzəyir. Oyunçular 11 və ya daha az sayda n ibarət olan iki komandaya bölünürlər. Köynəklərini çıxarıb, şalvarlarının ətəyini qaldırıb oyun üçün hazır vəziyyətə gətirirlər. Sonra rəqib komandanın oyunçularını kumaşdan hazırlanmış çubuqlarla döydülər. Hər bir komandanın "Kat" adlı bir evi vardır. Oyunçular oraya sığındıqları təqdirdə, rəqib komandanın oyunçuları onları tuta və ya vura bilməzlər. Komanda digər komandanın bütün üzvlərini tuta bildikdə, oyun da bitir. Bu oyun, ehtimal ki, döyüşçülərin

döyüş təlimlərinə əsaslanır. Eyni zamanda, bu oyun özünü atəşdə yandıran naməlum bir heyvan olan səməndərin də adını daşıyır.

Cənubi Xorasan əhalisi arasında, Novruzun altıncı günündə çöllərə getmək və bəzilərinin dərman xüsusiyyətlərinə də sahib olduğu təzə yetişən bitkiləri yemək adətdir.

Xorasanın cənubunda Pir adlı ərazilər var. Pir bulaq və söyüd ağacının olduğu yerdir və adətən onun yaxınlığında bir otaq tikilir. Novruzun on üçüncü günündə insanlar arasında müxtəlif dənli bitkilər də daxil olmaqla xüsusi bir şorba bişirmək və yemək adətdir. Bu adət çox qədimdir və kökləri Zərdüştdən əvvəl Mazdanın dövrünə qədər çatmaqdadır. Bu şorbanın bişirilməsi ədəbi əsərlərimizdə "Bəhməncanə" (Bəhmən ayının ikinci gününün adıdır. Bu gündə üzərlik toxumu ilə süd içilir.) adlandırılan günə bənzəyir. Bu adət 230 il əvvələ qədər İranda mövcud idi və bu cür adətlərin ənənəvi tərəfləri

vardır. Bu mərasimlər asanlıqla unudulmurlar və şübhəsiz ki, hələ də bəzi insanlar arasında icra olunurlar.

Mazandaranda Novruz xanlıq

Gözəl bahar fəsilinin gəlişi ərəfəsində, Mazandaran vilayətinin bəzi yerlərində novruzxanların, mistik və ecazkar səsi insanlara sevgi, ümid və bərəkət dolu bir bahar vəd edir. "Novruzxanlıq" və ya bahar nəğmələri oxumaq ənənəsi, İslamdan əvvəlki dövrlərə qədər uzanan çox qədim bir tarixə malikdir və bir neçə on il əvvələ qədər Mazandaranda geniş yayılmışdı. Novruz ifaçıları çox nəfərlik qruplarda bahar tərif edən şeirlər söyləyirlər. İranlılar İslamı qəbul etdikdən sonra ona İmamları tərif edən şerləri də bunlara əlavə etdilər. Gilanın az sayda qalan bir neçə Novruz müğənniləri hələ də bu mahnıları oxuyurlar: “Bahar gəldi, güllər çiçəklər açdı, müjdə verin dostlar, Novruz gəldi ...”

Novruzxanlar Allaha sitayiş, bahar mövsümü və nemətlər üçün şükür, Allaha və pak imamlara məhəbbət barəsində nəğmələr oxuyur. Novruz qrupları insanların evlərinə gedir və mahnı oxumağa başlayır ki, ev sahibi onlara hədiyyə versin. Hədiyyələr adətən nağd pul, düyü, yumurta, buğda və undan ibarət olurlar və onun miqdarı ev sahibinin imkanından asılıdır. Mazandaranın subay qızları və oğlanları da inanırlar ki, Novruzxanlar onların evlərinin qapısını döyərsə, tezliklə evlənəcəklər. Novruz şeirləri dostluq və sevgi, əhdə vəfa, valideynlərə hörmət, dünyanın vəfasızlığı mövzularından bəhs edən misralarla doludur. Novruzxanlar kədər və qəm dolu keçmişin əvəzində

xoşbəxt gələcəyə ümid bəsləyirlər. Novruz oxucularının mövzularında bir növ ziddiyyət var. Beləliklə, bir tərəfdən Novruz ərəfəsində bayramlaşma, digər tərəfdən isə, şərq eşqinin hicran prinsiplərindən biri olan qəm və kədər görülməkdədir. Novruz oxucularının şeirləri sadə və hər kəs üçün başa düşülən olsa da, onun dərin irfani qatlarında həqiqi məşuqdan uzaqlıq və maddiyyatın əhəmiyyətsizliyi qeyd olunur.

Novruzxanların şeirlərində vilayətlərinin təbiətindən istifadə etməyi isə, onların şeirlərinin başqa bir xüsusiyyətidir. Belə ki, poetik sözlərində baharın yaşıllıq və təravətindən istifadə edərək dinləyicinin valeh edirlər.

Dünyada Novruz

Novruz İranda və regionda İranla ortaq mədəniyyətə sahib olan bir neçə ölkədə qeyd olunur. Ancaq son illərdə bəzi ölkələr bunu rəsmi bayram şəkilində qeyd etməyə başladı. Bu isə bu bayramı beynəlxalq bir simvol halına çevirməkdədir. Bayramlar əsasən hər bir millətin milli və ya dini kimliyinin güzgüsüdür. Hər bir bayram millətin adət-ənənələrini, zövqlərini, mədəniyyətini və etnik mənsubiyyətini nümayiş etdirir. Bu gün bayramlar

bütün fərqli etnik qruplar arasında keçirilməkdə olsa da, onların təşkili, dünyanın hər tərəfində bir-birindən fərqlidir. Bayramlar milli və regional formatdan başlayaraq, beynəlxalq bir simvol halına çevirilirsə, bu o deməkdir ki, həmin bayram birlikdə yaşamaq və sülh istəklərini özündə ehtiva edən dəyərlərə malikdir.

Dünyada sülhün simvolu olan Novruz

Novruz iranlılar üçün ən mühüm bayramlardan biridir. Baharın gəlişi və təbiətin oyanışı ilə başlayan bayram mərasimləri, milli bir mədəniyyətdən yaranan və "qlobal bir simvol" halına gələn bir dəyərə çevirilmişdir. Bu o qədər vacibdir ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Novruzu dünya günü kimi qeyd etmək üçün sorğu keçirmişdir.

Novruzun tarixi

Novruzun mənşəyi və yaranması tarixi barədə dəqiq məlumat yoxdur. Lakin onun üç min illik tarixi olduğu düşünülür. Novruz dünyanın ən qədim milli bayramlarından biridir. Firdovsi “Şahnamə” si, Təbərinin tarixi kitabları kimi bəzi qədim İran mətnlərində Cəmşid,

bəzi digər mətnlərdə isə Kəyumərs Novruzun qurucusu kimi təqdim edilmişdir. Şahnamədə Novruzun ixtirası belə nəql olunur ki, Cəmşid Azərbaycandan keçərkən orada onun üçün bir taxt qoyulmasını əmr etdi və özü də qızıl tacla taxta oturdu. Günəş qızıl tacına çatanda dünya aydınlandı və insanlar sevindilər və o günü yeni gün adlandırdılar. Bəzi tarixi rəvayətlərdə Novruzun başlanğıcı da babillilərə aid edilir. Bu rəvayətlərə görə, Novruzun İranda yayılması, eramızdan əvvəl 538-ci ilə, Kuruşun Babili fəth etdiyi zamana təsadüf edir. Bəzi rəvayətlərdə isə, Zərdüştdən Novruzun qurucusu kimi bəhs olunur. Novruzun Orta Asiyada populyarlığının artması və bu mərasimin Türkiyədə rəsmi elan edilməsi ilə dünya yaxın gələcəkdə onun daha geniş miqyasda keçirilməsinə şahid olacaqdır.

Azərbaycanda Novruz şənliyi

İranın şimal qonşusu olan Azərbaycan Respublikasında Novruz bu diyarın xalqı üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Novruz Azərbaycan Respublikasının rəsmi və milli bayramı olaraq xalq arasında xüsusi bir əhəmiyyətə malikdir. 18 oktyabr 1991-ci ildə Azərbaycan

Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra Novruz evlərdən məhəllələrə, daha sonra şəhər meydanlarına yayıldı və rəsmi mərasimə çevrildi.

Azərbaycan xalqı kiçik çillədən sonra Novruzun qeyd etməyə hazırlaşırlar. İnsanlar bu bayramı barışıq, dostluq, birlik və həmrəylik bayramı adlandırırlar. Qədim ənənələrə əsasən, bu bayramda küsülü olanlar barışır. İrandan fərqli olaraq, Azərbaycanda “Sizdəh be dər” günü qeyd edilmir.

Azərbaycanda Novruz ilə əlaqədar inanclara və fallara da mühüm yer verilir.

Beləliklə, bayram günündə yeniyetmə qızlar gizli şəkildə qapının arxasında gözləyərək niyyət tuturlar. Əgər onlar xoş və gözəl bir söz eşitsələr, istəkləri yerinə yetirilir. Lakin, yersiz sözlər eşitsəydilər, niyyətləri reallaşmaz. Buna görə də, insanlar Novruz Bayramı ənənələrinə əsaslanaraq pis və yersiz sözlərdən çəkinirlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikanın müxtəlif bölgələrində qorunub saxlanılan maraqlı Novruz adətləri bu gün də yaşadılmaqdadır. Bu adətlərindən biri "Xan bəzəmə"dir.

Novruzda muxtar respublikanın Ordubad rayonunda bayram ərəfəsində bir nəfər "xan" seçilir və o, üç gün əsl "xan" kimi geyindirilir, başına tac qoyulur. Meydanda hündür bir taxt düzəldib "xan"ı ora dəvət edirlər. İki nəfər balaca uşaq "xan"ı yelpiklə yelləyir. Kim istəyir könüllü ona qulluqçu olur.

Qız-gəlinlər, qonaqlar meydanın dövrəsinə düzülüb tamaşa edirlər. "Xan"ın yanına bəzənmiş xonçalar, səmənilər düzürlər. "Xan"ın əmrinə hamı tabe olur. Hərə öz qabiliyyətini nümayiş etdirir. Arada təlxəklər gəlib "xan"ı güldürməyə çalışırlar. "Xan" isə gərək ciddiliyini qorusun, gülməsin. Əgər gülsə, onu hovuzdakı suya basırlar, sonra təzə "xan" seçirlər. Meydanda bir qab qoyurlar. Hamı ora xələt atır. Əgər "xan" üç gün vəzifəsinin öhdəsindən yaxşı gəlsə, bu xələtlər ona çatır.

Bayram axşamı Ordubad rayonunun kəndlərində dağların başında tonqal qalamaq ənənəsi də var. Kəndin cavanları əvvəlcədən hazırlıq işləri görər, lazım olan yanacaqları dağın zirvəsinə qaldırarlar. Gün batana yaxın

tonqallar alovlandırılır. Həmin gün xonçalar bəzənər, qoz, fındıq, püstə, kişmiş, mövüc, şabalıd, cürbəcür meyvələr, hədiyyələr, boyanmış yumurtalar tabaqlara yığılıb nişanlı qızlara aparılar. Çox zaman qırmızı lent bağlanmış səmənilərı də apararlar. Bu da həmin evə xeyir-bərəkət, ruzi gətirsin deyə mənalandırılır.

Naxçıvanda bayram günləri həyət-bacaları təmizləmək, bayrama bir neçə gün qalmış evin yorğan-döşəyini, pal-paltarını bayıra töküb təmizləmək adəti xalqımızın təmizliklə bağlı inanclarındandır. Xalqda belə bir inam var ki, Novruzda il təzələndiyi kimi, hər şey təzələnməli, təmiz olmalıdır. Elə buna görə də bayram ərəfəsində hər bir uşağa təzə paltar alınır, uşaqlar bir dəsmalla, köynəklə, corabla da olsa sevindirilir.

Tacikistanda Novruz bayramı

Tacikistan xalqı, xüsusən Tacikistanda yaşayan Bədəxşanlar üçün novruz bayramı üç gün davam edən milli bir ata-baba bayramıdır. Bu mərasim dostluğun və bütün varlıqların dirilməsinin simvolu kimi qeyd olunmaqdadır. Tacikistanda bu böyük bayram "Xıdır Əyyam" kimi tanınır.

Novruzu qarşılamaq üçün çiçək mərasimi

Novruzdan əvvəl Tacikistandakı uşaqlar "çiçək qoyma" mərasimi keçirərək insanlara dostluq salamı göndərirlər. Bu mərasim Novruzdan bir həftə əvvəl, yəni martın ikinci ongünlüyündə əllərində novruz çiçəkləri tutan bir qrup uşaq tərəfindən həyata keçirilir. Bu uşaqlar insanlara yaxınlaşıb, bahar bayramını təbrik etmək üçün farsca şeirlər söyləyirlər.

Ev sahibləri uşaqların salamlarına cavab olaraq, onlara buğda, noxud, qarğıdalı və ya şirniyyat verirlər.

Tacikistanda “Çəharşənbə suri” (Atəş Pərək)

"Atəş pərək" də Novruzun bir çox mərasimlərindən biridir. Bu mərasim zamanı Sidr ağacından tonqal yandırılır. İnsanlar, xüsusən də gənc kişilər və qadınlar incikliklərini, kədərlərini və ağrılarını çıxarmaq üçün alovdan tullanırlar.

Novruzun ilk günü " Cütçülər" mərasimi olur və bu səbəbdən də Novruz bahar şənliyi və əkinçilər üçün əkinin başlanğıcı adlanır.

Parklarda əyləncə mərasimləri təşkil etmək, alış-veriş etmək, mədəni tədbirlər və yerli gəmilərdə ekskursiyalar təşkil etmək Novruzu qeyd etmək üçün digər Tacikistan proqramları sırasındadırlar.

Bu torpaqda xüsusi şirniyyat və müxtəlif yeməklər bişirmək bu günlərin adətlərindən biridir. Həm də bu günlərdə başqa əyləncələrin keçirilməsi insanların xoşbəxtliyini daha da artırır. Bu bayramın məşhur yeməklərindən biri də "fidyə" adlanır. Bu yemək qoyun əti və buğda ilə bişirilir.

Qazaxıstanda Novruz

Qazaxıstan xalqı Novruzu gecə-gündüz bərabərliyi günü hesab edərək, bu gündə səma ulduzlarının başlanğıc nöqtəsinə çatdığına və yer üzünə sevinc bəxş etdiyinə inanırlar.

İlin təhvili günü “Qəzir” gecəsi adlanır və bu günə qədərər ev sahibi evinin bacasında iki şam yandırır. Bu gündə insanlar evlərini təmizləyirlər. Çünki qazax xalqı inanır ki, yeni ilin əvvəlində evin təmizliyi xalqın xəstələnməsinin qarşısını alacaq və o evdə xəstəlik olmayacaq. Novruz gecəsində qazax kənd qızları "Suqim" adlanan at əti ilə "Oyqi Aşar" adlı bir yemək bişirirlər. Bunun qarşılığında qızlara " güzgü, daraq və ətir hədiyyə edirlər.

Türkmənistanda Novruz

Türkmənistanda köhnə və yeni ənənələrə görə Yeni il ildə iki dəfə qeyd olunur. Bu şənliklərdən biri, BMT-nin təsdiq etdiyi miladi təqviminə əsasən, digəri isə türkmən

xalqının qədim adət-ənənələrini dirçəltmək üçün Novruz bayramı olaraq qeyd edilməkdədir.

Türkmənistan müstəqillik qazandıqdan sonra Türkmənistan Respublikasının Prezidenti, köhnə nəsillərdən bəri mövcud olan qədim ənənələri dirçəltmək üçün Yeni ili "Novruz" bayramının başladığını elan edir. Bu gün Novruz milli bayram kimi qəbul edilir. Türkmənistan xalqı Cəmşidin Pişdadiyalıların dördüncü kralı olaraq taxta çıxdıqda o günü Novruz adlandırdıqlarına inanırlar. Bu günlərdə: Novruz Kajeh, Novruz Bameh, Semni (Semno) kimi məşhur Novruz yeməklərini bişirib, türkmən gənclərinin müxtəlif oyunlarını nümayiş etdirərək, bu bayram şənliyinə fərqli bir abu hava bəxş edirlər.

Novruz zamanı Türkmənistanda at yarışı, güləş, hündürlükdən bir məndil almaq üçün tullanmaq və s. kimi müxtəlif yarışlar keçirilir.

Qırğızıstanda Novruz

Qırğızıstanda Novruz bayramı iki gün qeyd olunmaqdadır. Hökumət bu günü şəhərlərdə bayram mərasimləri təşkil edir. Kəndlərdə isə ağsaqqal və ağbirçəklər bu mərasimlərə başlıçıq edirlər. Bu mərasimlər şəhərlər meydanlarında və kəndlərdə yerləşən geniş ərazilərdə qeyd olunur.

Qırğızıstanda bu gün qonaqlara pulsuz paylanan "Beş Barmaq", "Mante Bersek" və "Katma" kimi məşhur qırğız yeməklərinin bişirilməsi adətdir.

Özbəkistanda Novruz

Özbəkistan xalqı da hər il Novruz bayramını təmtəraqlı şəkildə kimi qeyd edir. Novruz özbəklər arasında ev tökmə işləri ilə başlayır. Qadınlar və qızlar əşyalarını evlərdən çıxarıb günəşin altına yayırlar ki, Novruz günəşinin qoxusu evlərinə yayılıb, havanı daha da xoş etsin. Bəzən qırılan boşqablarını atıb qabları yaz yağışının suları ilə doldururlar ki, ailələrinin ruzisi il boyu bol və bərəkətli olsun.

Özbək xalqı Novruzun başlamasını leyləklərin keçməsindən bilirlər. Bəziləri isə quş falçılığı ilə proqnozlar verir. Bu günlərdə subay qızlar sevdikləri insanlara və çox uşaqlı qadınlara öz bəxtlərini açmaq üçün açmaq üçün bağlı qıfıl açdırırlar. Uşaqsız qadınlar övlad sahibi olmaq üçün axar suyun üzərində otururub, suya parçalar atıb dua edirlər. Gənclər isə, güləşib, müxtəlif idman yarışları təşkil edirlər.

Əfqanıstanda Novruz

Novruz bayramı Əfqanıstanda uzun bir tarixə malikdir. Novruz bu gün də Bəlxdə və onun mərkəzi Məzari-Şərifdə əvvəlki kimi və təmtəraqla qeyd olunmaqdadr. İlin ilk günlərində Bəlxin bütün düzənlikləri, palçıq divarları və damları qırmızı çiçəklərlə bəzədilir. Novruzun ilk günü Məzari-Şərifdə və Kabilin Saxi şəhərində Əmir əl-Mömininə (ə) aid edilən Saxi bayrağı

qaldırılır. İmam Əlinin (ə) “məlumatı” xüsusi və əzəmətli mərasimlərlə qaldırılır. Bayrağın yüksəldilməsi ilə, Novruzun qeyd olunması rəsmi olaraq başlayaraq, 40 gün, 40 gecə davam edir. Bu bayraq çox xüsusi təmtəraq ilə qaldırılmaqdadır. Bu müddətdə imkansızlar və xəstələr şəfa və dua üçün bu müqəddəs bayrağın altında otururlar. Ölümcül və çarəsiz xəstələrin bir çoxunun bu bayrağın altında sağaldığı deyilir. Bu ölkənin xalqı inanırlar ki, əgər bayraq titrəmədən, dayanmadan və rahatlıqla ucalarsa, il yaxşı keçəcəkdir.

Əfqanıstanda Novruz ayinləri və adətləri sırasında bu bölgədəki Bozkeşi yarışlarını, dəvə yarışlarını, qoç döyüşlərini və xüsusi güləşləri qeyd etmək olar.

Əfqanıstanda Novruz işlərin başlanması zamanına təsadüf edir. Əfqanıstanda məktəblər baharın gəlişi ilə başlayır və şagirdlər qış tətilindən sonra dərsə qayıdırlar.

Pakistanda Novruz

Pakistanda Novruza "Aləm Əfruz" yəni gəlişi ilə dünyanı işıqlandıran yeni bir gün deyilir. Bu ölkədə müxtəlif dini və sosial qruplar təqvimlərinin ilk səhifələrində Novruzu qeyd edib, onun dəyərini izah edərək, bu günü təqvimlərində “Centri” adlandırırlar.

Novruzda insanlar yersiz danışıqlardan çəkinib, hörmət və səmimiyyətlə bir-birlərinə nəvaziş göstərirlər. Həmçinin, bu günlərdə urdu, dari və ərəb dillərində Novruz şeirləri söyləmək də çox geniş yayılmış ənənələrdəndir.

Türkiyədə Novruz

Keçmiş Osmanlı imperatorluğun bir hissəsi olan Türkiyədə yaşayan xalq, Novruzu bayramını qeyd edirdilər. Bu gündə Hakim Başı padşahlar və saray əyanları üçün “Novruz” adlı xüsusi bir məcun hazırlayardı.Bu məcunun bir çox xəstəliklər və ağrıya şəfa verən, fiziki gücü artıran qırx növ xüsusi maddədən hazırlandığı deyilir.

Türkiyədə Novruz mərasimləri şəhər və kəndlərin əsas meydanlarında keçirilir. Mərasimlərdə çoxlu sayda kişi və qadın tonqal ətrafında toplaşaraq, rəqs edir. Evdə şirniyyat və xüsusi Novruz yeməklərinin bişirilməsi isə Novruz mərasimlərinin digər adətlərindəndir.

İraqda Novruz

Dünyada Novruz bayramını qeyd edən başqa bir ölkə də İraqdır. Hökumət Novruz münasibətilə beş günlük rəsmi bayram elan edir. Bu gündə ən yüksək səviyyədə xüsusi Novruz mərasimləri keçirirlər. İraqdakı Novruzun tarixi ilə əlaqədar olaraq deyilməlidir ki, mövcud İraq hökumətinin qurulduğu ilk gündən bu ölkədə Novruz rəsmi bir tətil olmuş və İraqın ən vacib bayram və günlərindən biri hesab edilmişdir.

Misirdə Novruz

Misirdə də hər il "Novruz" bayramı qeyd edilməkdədir. Ərəblər bu bayramı ərəbcə "Əl-Niruz" adlandırırlar. Bu festival hər il ilk payızda keçirilir və Koptik təqvimdə ilin əvvəlidir. Bu bayramın tarixinə gəldikdə isə, bəziləri onun tarixinin Əhəmənilərin Misirdə hakimiyyəti dövrünün bir yadigarı olduğuna inanırlar.

Niruzun tarixi İranın Novruzundan fərqlidir. Amma əsas etibarilə mərasimlərin keçirilməsi eynidir. Misirlilər Novruzu iranlılar kimi qeyd edirlər. Misir (Qıbtilər) Novruzu hər ilin başlanğıcında Nil çayının ətrafdakı torpaqları suvarmasından başlamağına inanırdılar. Daha dəqiq desək, qədim Misir aylarından biri olan "Tut" ayının ilk gününü qıptilər ilin ilk günü olaraq hesab edirdilər.

Bəziləri də Novruzun bu ölkəyə Kambiz dövründən, yəni Kambizin Misir torpağını fəth etdiyi tarixdə daxil olduğuna inanırlar. Bəziləri isə, Novruzun 619-cu ildə Xosrov Pərvizin hakimiyyəti dövründə Misirə daxil olduğunu qeyd edirlər.

"Misirlilər Novruzu "tut" ayının əvvəlində qeyd edirlər. Onlar bu gündə tonqal yandırır və bir-birlərinə su səpirlər. Qədim adət-ənənələrə əsasən, insanlar bir-birlərinə hədiyyələr verirlər. Bu qədim bayram Misir ərəblər tərəfindən fəth edildikdən sonra da davam etdirilmişdir.